

บทที่ 2

ข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ทำการศึกษา

ในบทนี้ จะได้กล่าวถึงข้อมูลเบื้องต้น หรือสภาพทั่วไปของพื้นที่ทำการศึกษา จาก การโคเลือกเอาพื้นที่อยู่ในแผนดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด ซึ่งอยู่ในเขต การปกครองของอำเภอหนองไผ่ และอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ จึงจะขอแสดงให้เห็น ถึงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ เช่น เขตการปกครอง ประชากร ภูมิประเทศ โครงสร้างอาชีพ ทรัพยากร และอื่น ๆ โดยจะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 หัวข้อคือ (1) จังหวัดเพชรบูรณ์ (2) อำเภอหนองไผ่ (3) อำเภอบึงสามพัน (4) ภาพรวมทางด้านเกษตรกรรมของอำเภอหนองไผ่ และอำเภอบึงสามพัน และ (5) สหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด

2.1 จังหวัดเพชรบูรณ์

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ซึ่งอยู่ตรง บริเวณระหว่างภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือประมาณเส้นรุ้งที่ 16 องศาเหนือ กับเส้นแวง 101 องศาตะวันออก ส่วนกว้างที่สุดของจังหวัดจากด้านตะวันออกถึงตะวันตก ยาว 55 กิโลเมตร ส่วนยาวที่สุดของจังหวัดจากด้านเหนือสุดถึงใต้สุดยาว 296 กิโลเมตร สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 114 เมตร และอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 346 กิโลเมตร ตาม ทางหลวงสายหมายเลข 21 (สายสระบุรี-หล่มสัก) มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้ ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดเลย ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดลพบุรี ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดชัยภูมิและ จังหวัดขอนแก่น และทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดพิจิตร จังหวัดพิษณุโลก และนครสวรรค์

(ดูแผนภาพที่ 2.1)

จังหวัดเพชรบูรณ์เนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 12,668,416 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7.9 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 4,570,234 ไร่ ไร่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ ประมาณ 995,651 ไร่ และเป็นพื้นที่ป่าประมาณ 2,351,875 ไร่ เมื่อพิจารณาถึงลักษณะภูมิประเทศ จังหวัดเพชรบูรณ์ภูมิประเทศแบบที่ลุ่มท้องกระทะประกอบด้วยเนินเขา ป่าและที่ราบสลับกันไป พื้นที่มีลักษณะลาดชันจากทิศเหนือลงไปทิศใต้ ตอนเหนือมีทิวเขาสูงส่วนตอนกลางของจังหวัดเป็นพื้นที่ราบ และมีเทือกเขาเพชรบูรณ์นำทางคานทิศตะวันออกและทิศตะวันตกแม่น้ำสำคัญของจังหวัดคือแม่น้ำป่าสัก ซึ่งไหลผ่านตอนกลางของจังหวัดจากทิศเหนือไปทิศใต้ ยาวประมาณ 350 กิโลเมตร ซึ่งการเกษตรกรรมส่วนใหญ่จะทำตามที่ราบลุ่มสองฝั่งของแม่น้ำ

เขตการปกครองของจังหวัดเพชรบูรณ์แบ่งเป็น 8 อำเภอ 3 กิ่งอำเภอ 96 ตำบล 995 หมู่บ้าน 2 เทศบาล และ 11 สุขาภิบาล มีประชากรทั้งสิ้นรวม 905,262 คน แบ่งเป็นชาย 460,770 คน หญิง 444,485 คน (31 ธันวาคม 2528) โดยมีประชากรอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลประมาณร้อยละ 4.83 ของประชากรทั้งจังหวัดที่เหลือประมาณร้อยละ 95.17 อยู่ในเขตสุขาภิบาล และชนบท สำหรับความหนาแน่นของประชากรทั้งจังหวัดเฉลี่ยประมาณ 71.46 คนต่อตารางกิโลเมตร (สำนักงานปกครอง จังหวัดเพชรบูรณ์, 2528)

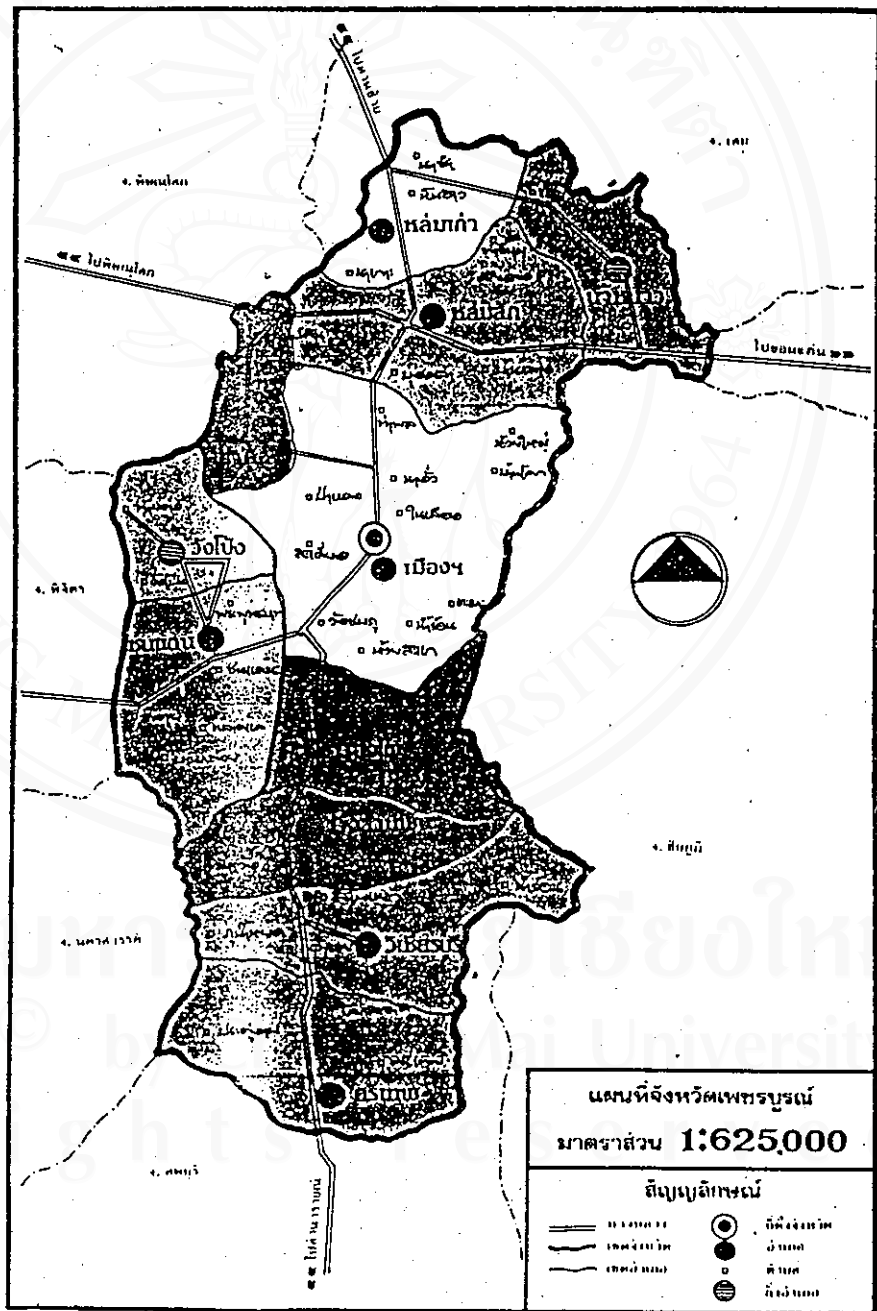
การประกอบอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ (ประมาณร้อยละ 85) ของจังหวัดประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยเฉพาะการปลูกพืชไร่เป็นอันดับหนึ่ง มีพื้นที่ปลูกประมาณ 2.5 ล้านไร่ สำหรับที่ลุ่มท้องกระทะใช้ในการทำนา มีเนื้อที่ปลูกประมาณ 0.8 ล้านไร่ ในเขตที่สูงบนภูเขาไม้ฝักและผลไม้เมืองหนาวปลูกมีเนื้อที่ประมาณ 0.05 ล้านไร่ นอกพื้นที่ที่โดยทั่วไป จะปลูกไม้ผลเช่นมะขามหวานและอื่น ๆ ประมาณ 0.05 ล้านไร่ จึงกล่าวได้ว่าการเกษตรของจังหวัดเพชรบูรณ์จึงมีครบทุกสาขา และมีแนวทางที่จะเพิ่มปริมาณหรือส่งเสริมการผลิตของเกษตรกรได้อีกมาก ซึ่งปัจจุบันมีผลผลิตทางการเกษตรส่งมาจกจังหวัดกึ่งหนึ่งของประเทศไทย แต่เป็นข้อที่น่าสังเกตว่าอาชีพเกษตรกรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ร้อยละ 95 อาศัยน้ำจากน้ำฝนอีกร้อยละ 5 อาศัยน้ำจาก

ตาราง 2.1 จำนวนพื้นที่ ตำบล หมู่บ้านและประชากรในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเพชรบูรณ์ ปี 2528

ท้องที่	พื้นที่ (ตร.กม.)	ตำบล หมู่บ้าน		จำนวนราษฎร		
				ชาย	หญิง	รวม
1. อ.เมือง	2,281	16	151	84,771	80,419	165,190
2. อ.หล่มสัก	1,535	18	194	67,543	66,545	134,088
3. อ.หล่มเก่า	927	9	86	30,851	30,528	61,379
4. อ.ชนแดน	1,137	6	68	42,200	38,829	81,029
5. อ.หนองไผ่	1,360	9	101	57,058	54,039	111,097
6. อ.วิเชียรบุรี	1,632	12	142	62,304	60,404	122,708
7. อ.ศรีเทพ	810	7	80	29,304	28,672	58,131
8. อ.บึงสามพัน	489	6	75	31,434	30,964	62,398
9. อ.บ้านนา	620	3	25	6,577	6,147	12,724
10. กิ่งอ.วังโป่ง	543	4	32	16,806	15,975	32,781
11. กิ่งอ.เขาค้อ	1,333	6	41	10,310	9,713	20,023
12. เทศบาลอ.เมือง	-	-	-	13,803	14,490	28,293
13. เทศบาลต.หล่มสัก	-	-	-	7,661	7,760	15,421
รวม 11 อำเภอ 2 กิ่ง	12,668	96	995	460,777	444,485	905,262

ที่มา : สำนักงานปกครองจังหวัดเพชรบูรณ์, 2528

แผนที่ 2.1 แผนที่แสดงอำเภอต่าง ๆ โดยสังเขปของจังหวัดเพชรบูรณ์ ในปีพ.ศ.2528

ที่มา : สำนักงานปกครองจังหวัดเพชรบูรณ์, 2528

ชลประทานและห้วยหนอง คลองบึง แควอย่างไกรก็ตามจังหวัดเพชรบูรณ์ก็ได้ชื่อว่าเป็นเขตผลิตข้าว-
โพครายใหญ่ของประเทศไทยเนื้อที่ปลูกประมาณ 2.08 ล้านไร่ นอกจากข้าวโพครมี ถั่วเขียว ผัก
ข้าวฟ่าง ถั่วเหลือง และอื่น ๆ (สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์, 2528)

เมื่อพิจารณาถึงเรื่องประชากรของจังหวัดเพชรบูรณ์พบว่าส่วนมากเป็นคนเชื้อชาติ-
ไทย สัญชาติไทย มีส่วนน้อยที่เป็นคนต่างดาว เช่น คนจีน คนญวน และชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ
ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ อำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า และกิ่งอำเภอ
น้ำหนาว ส่วนใหญ่จะเป็นคนท้องถิ่นดั้งเดิม ส่วนประชากรในเขตอำเภอชนแดน อำเภอหนองไผ่
อำเภอบึงสามพัน อำเภอศรีเทพ อำเภอวิเชียรบุรี กิ่งอำเภอวังโป่ง และกิ่งอำเภอเขาค้อ จะ
เป็นประชากรที่อพยพมาจากท้องถิ่นอื่นเกือบจะทั่วทุกจังหวัดของประเทศ (สำนักงานปกครอง
จังหวัดเพชรบูรณ์, 2528) และมีแนวโน้มว่าจะอพยพเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สำหรับรายได้ของประชา-
กรเฉลี่ยต่อบุคคลเฉลี่ยเท่ากับ 11,443 บาท (สถิติปี 2524)

ในเรื่องของการสหกรณ์จังหวัดเพชรบูรณ์ได้ส่งเสริมให้มีการสหกรณ์ขึ้นอย่างกว้าง
ขวางเป็นการส่งเสริมรายได้เพื่อค้ำราคาพหุภาคีคนกลางออกไป จำนวนสหกรณ์ในปี พ.ศ. 2527
มีจำนวน 26 แห่ง แบ่งเป็นสหกรณ์การเกษตร 16 แห่ง สหกรณ์ออมทรัพย์ 4 แห่ง สหกรณ์
ประมงน้ำจืด 1 แห่ง สหกรณ์บริการ 1 แห่ง ร้านสหกรณ์ 3 แห่ง ศูนย์สหกรณ์การเกษตร 1
แห่ง (สำนักงานสหกรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์, 2528)

2.2 อำเภอหนองไผ่

อำเภอหนองไผ่มีพื้นที่ประมาณ 1,360.2 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ริมถนนสาย
สระบุรี-หล่มสัก ไปทางทิศใต้ของตัวจังหวัดโดยอยู่ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 57 กิโลเมตร
สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นป่า แต่โคกถูกโค่นทำลายไปเป็นจำนวนมาก บริเวณริมแม่น้ำป่าสักเป็นที่
ราบลุ่ม มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับอำเภอเมือง ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอบึงสามพัน ทิศตะวันออก

ติดต่อกับอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอชนแดน (ดูแผนภาพที่ 2.2) อำเภอหนองไผ่ประกอบด้วยตำบลต่าง ๆ 9 ตำบล คือ ตำบลกองทุล ตำบลนาเจ็ดยัง ตำบลบ้านโชน ตำบลหาแดง ตำบลบ่อไทย ตำบลวังทาศี ตำบลห้วยโป่ง ตำบลเพชรละคร และตำบลบัววัฒนา

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะภูมิประเทศอำเภอหนองไผ่ที่ราบต่ำทางทิศตะวันออก ส่วนทางทิศตะวันตกมีภูเขาสูงเป็นแนวยาวตอนกลางมีแม่น้ำป่าสักไหลผ่านจากทิศเหนือไปยังทิศใต้พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่อยู่ตามที่ราบต่ำลุ่มแม่น้ำป่าสักคิดเป็นร้อยละ 60.31 ของพื้นที่ทั้งหมด (สำนักงานเกษตร อำเภอหนองไผ่, 2527) พื้นที่ทำการเพาะปลูกส่วนใหญ่มักจะเป็นที่ราบระหว่างเนินเขาเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายมีความอุดมสมบูรณ์ดี สภาพภูมิอากาศเป็นแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู มีฤดูฝนและฤดูแล้งที่เห็นเด่นชัด ฤดูทั้งสามมีช่วงระยะเวลาพอประมาณดังนี้ ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน โดยอากาศจะร้อนจัดในเดือนเมษายน ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคม โดยฝนจะตกหนักในเดือนสิงหาคมและกันยายน ส่วนฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่ปลายเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ โดยอากาศจะหนาวจัดในเดือนธันวาคมและมกราคม

เมื่อพิจารณาถึงปริมาณน้ำฝนพบว่าปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยต่อปีประมาณ 980-1,200 มิลลิเมตร (สำนักงานอุตุวิทยวิทยา จังหวัดเพชรบูรณ์, 2526) พลเมืองส่วนใหญ่อาชีพทางการเกษตรกรรมเป็นหลัก จากสถิติการเกษตรในปีเพาะปลูก 2526/2527 พบว่าอำเภอหนองไผ่เนื้อที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด 369,448 ไร่ โดยแยกเป็นที่ไร่ 271,868 ไร่ ที่นา 97,760 ไร่ (สำนักงานเกษตร อำเภอหนองไผ่, 2528)

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอหนองไผ่ป่าไม้ซึ่งได้แก่ ไม้ยาง ไม้แดง ไม้มะค่า แร่ธาตุที่สำคัญ เช่น สังกะสี ดินขาว ฟอสเฟต ตะกั่ว ยิบซั่ม แอปไรต์ เป็นต้น จำนวนประชากรทั้งสิ้นในปีพ.ศ. 2528 : 111,097 คน โดยแยกเป็นชาย 57,058 คน หญิง 54,039 คน

เมื่อพิจารณาถึงเรื่องการสหกรณ์อำเภอหนองไผ่ มีสหกรณ์ทั้งหมด 4 แห่ง คือ สหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด สหกรณ์ประมงน้ำจืดหนองไผ่ สหกรณ์หมูหนองไผ่ สหกรณ์เคียนรหนองไผ่ จำกัด และมีกลุ่มเกษตรกร 6 กลุ่ม

2.3 อำเภอบึงสามพัน

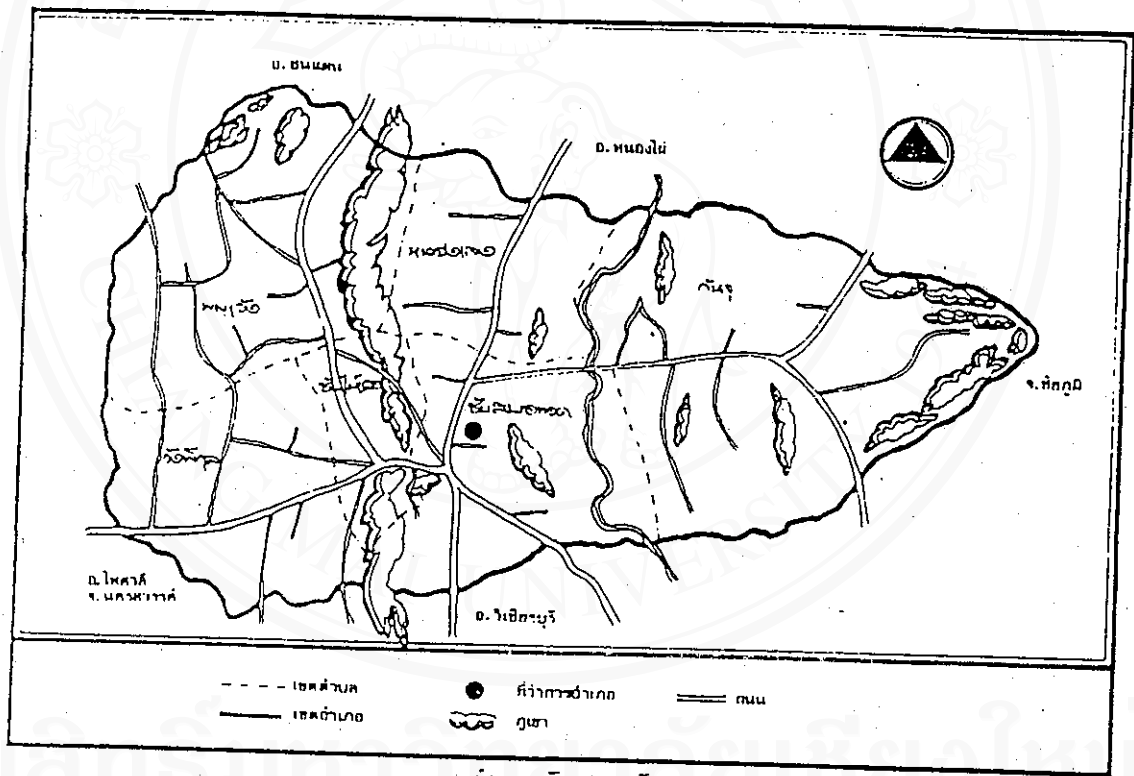
อำเภอบึงสามพันมีพื้นที่ประมาณ 489 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ริมถนนสายสระบุรี-หล่มสัก ไปทางทิศใต้ของตัวจังหวัดโดยอยู่ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 82 กิโลเมตร ชื่อเดิมก่อนตั้งเป็นอำเภอคือ "ชั้นสมอทอด" และได้เปลี่ยนมาเป็นชื่อบึงสามพัน ภายหลังจากที่ได้ตั้งเป็นอำเภอเพราะเหตุผลว่า อำเภอนี้มีบึงชื่อสามพัน ซึ่งเป็นลักษณะเป็นลำคลองยาวประมาณ 3 กิโลเมตร บางตอนมีตะลิ่งสูงขึ้น ลักษณะคล้ายคนชุกขึ้นมา ซึ่งมีความแตกต่างจากบึงทั่วไป ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับท้องที่ทางราชการจึงตั้งชื่ออำเภอบึงสามพัน

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นป่าแคบไคร้ถูกโค่นทำลายไปเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกับอำเภอหนองไผ่ บริเวณริมแม่น้ำป่าสักก็เป็นที่ราบลุ่มเช่นกัน มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับอำเภอหนองไผ่ และอำเภอชนแดน ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอวิเชียรบุรี ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ (ดูแผนภาพที่ 2.3) อำเภอบึงสามพันประกอบด้วยตำบลต่าง ๆ 6 ตำบล คือ ตำบลชั้นสมอทอด ตำบลชั้นไม้แดง ตำบลหนองแวง ตำบลกันจู้ ตำบลวังพิถูล และตำบลพญาวัง

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะภูมิประเทศ อำเภอบึงสามพัน โดยทั่วไปแล้วจะเป็นที่ราบแถบท้องกระทะ โดยมีเทือกเขาเป็นอาณาเขตทางทิศตะวันออกกั้นระหว่างอำเภอบึงสามพันกับอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ทางตอนกลางค่อนข้างไปทางทิศตะวันออกมีแม่น้ำป่าสักไหลผ่านจากเหนือไปใต้ พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่อยู่ตามที่ราบต่ำลุ่มแม่น้ำป่าสัก คิดเป็นร้อยละ 62.38 ของพื้นที่ทั้งหมด (สำนักงานเกษตร อำเภอบึงสามพัน, 2527) เนื้อดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปน

แผนภาพที่ 2.3 แผนที่แสดงตำบลต่าง ๆ โดยสังเขปของอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ ในปีพ.ศ.2528

อำเภอบึงสามพัน

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์, 2528

ทรายมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างดี สภาพภูมิอากาศก็เช่นเดียวกับอำเภอหนองไผ่ คือเป็นแบบฝน
เมืองร้อนเฉพาะฤดู มีฤดูฝนและฤดูแล้งที่เห็นเด่นชัด ฤดูทั้งสามมีช่วงระยะเวลาพอประมาณดังนี้
ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน โดยอากาศจะร้อนจัดในเดือนเมษายน ฤดูฝนเริ่ม
ตั้งแต่เดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคม โดยฝนจะตกหนักในเดือนสิงหาคมและกันยายน ส่วนฤดู
หนาวเริ่มตั้งแต่ปลายเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ โดยอากาศจะหนาวจัดในเดือนธันวาคมและ
มกราคม

เมื่อพิจารณาถึงปริมาณน้ำฝนพบว่าปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยต่อปีประมาณ 980-1,200
มิลลิเมตร (สำนักงานอุตุวิทยามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2526) พลเมืองส่วนใหญ่มีอาชีพทาง
เกษตรกรรมเป็นหลัก จากสถิติการเกษตรในปีเพาะปลูก 2526/2527 พบว่าอำเภอบึงสามพันมี
เนื้อที่ต่อโครงการเกษตรทั้งหมด 534,294 ไร่ โดยแยกเป็นไร่ 316,972 ไร่ ที่นา
217,322 ไร่ (สำนักงานเกษตร อำเภอบึงสามพัน, 2528)

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอบึงสามพันมีป่าไม้คือ ป่าไม้เบญจพรรณ แต่
ในปัจจุบันถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก ส่วนเรณูตามีบ้าง เช่น พลวง มังกานีส ฟอสเฟต ควอทซ์
เบlemn จำนวนประชากรทั้งสิ้นในปีพ.ศ.2528 มี 62,398 คน แยกเป็นชาย 31,434 คน หญิง
30,964 คน

เมื่อพิจารณาถึงเรื่องสหกรณ์ อำเภอบึงสามพัน มีสหกรณ์การเกษตร 1 แห่ง และมี
กลุ่มเกษตรกรรวม 6 กลุ่ม

2.4 ภาพรวมทางด้านเกษตรของอำเภอหนองไผ่ และอำเภอบึงสามพัน

ด้วยอำเภอหนองไผ่ และอำเภอบึงสามพัน มีสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ อาชีพ
ของประชากร ทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ คล้ายคลึงกันมาก ดังนั้นภาพรวมทางด้านเกษตรกรรม

จึงไม่มีความแตกต่างกัน จากสถิติการเกษตรปีเพาะปลูก 2526/2527 พบว่าทั้งสองอำเภอมีเนื้อที่ตลอดทั้งการเกษตรทั้งหมด 970,835 ไร่ เป็นที่ไร่ 588,840 ไร่ (แยกเป็นอำเภอหนองไผ่ 271,868 ไร่ และอำเภอบึงสามพัน 316,972 ไร่) เป็นที่นา 315,082 ไร่ (แยกเป็นของอำเภอหนองไผ่ 97,760 ไร่ และอำเภอบึงสามพัน 217,322 ไร่) หรือกล่าวได้ว่าจากเนื้อที่ตลอดทั้งการเกษตรทั้งหมดเป็นที่ไร้อยู่ละ 60.65 ที่นาร้อยละ 32.46 ที่เหลือร้อยละ 6.89 เป็นที่สวนและที่อยู่อาศัยตามลำดับ

เนื่องจากพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่เป็นที่ไร่และที่นา ดังนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่จึงมีการทำไร่ ทำนา ควบคู่กันไป การทำนาค่าเป็นวิธีการที่เกษตรกรทั้งสองอำเภอนิยมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 82.42 ที่เหลือร้อยละ 17.58 เป็นวิธีการทำนาหวาน ชาวนาที่นิยมปลูกคือชาวเงาะรองลงมาคือชาวเหนียวคิดเป็นร้อยละ 95.54 และ 4.46 ของเนื้อที่เพาะปลูกทั้งหมด ตามลำดับ (สำนักงานเกษตร จังหวัดเพชรบูรณ์, 2526) พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ ข้าวพันธุ์ไม่ไวต่อช่วงแสง (non-photo sensitivity variety) เช่น ข้าวพันธุ์ กข ซึ่งเป็นพันธุ์ทางราชการส่งเสริม และข้าวพันธุ์ไวต่อช่วงแสง (photo sensitivity variety) เช่น ข้าวพันธุ์พื้นเมือง เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างพันธุ์ที่ได้รับการส่งเสริมกับข้าวพันธุ์พื้นเมืองปรากฏว่าครัวเรือนเกษตรกร ส่วนใหญ่ร้อยละ 70 นิยมปลูกข้าวพันธุ์ทางราชการส่งเสริม เช่น ในพื้นที่นาคอนมักจะปลูกข้าวพันธุ์ กข7, กข23 ส่วนพื้นที่นาลุ่มมักจะปลูกข้าวพันธุ์ กข27, กข15, นางฉล, ชาวหอมมะลิ 105 ที่เหลือร้อยละ 30 นิยมปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง เช่น พันธุ์กนจุก, ตากลาย, หางแดง, ทัพซ้อน

เมื่อพิจารณาลักษณะการผลิตทางพืชพวภายในพื้นที่นา จะทำการเพาะปลูกข้าวในช่วงฤดูฝนประมาณช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม ภายหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวเรียบร้อยแล้วในช่วงฤดูแล้งเกษตรกรส่วนใหญ่ของทั้งสองอำเภอจะปลูกถั่วเขียวฉิวมันตามลงไปในพื้นที่นาเดิม ในบางกรณีมักจะมีการปลูกงานแซมถั่วเขียวฉิวมันไปพร้อมกันด้วย ส่วนในพื้นที่ไร่ของอำเภอหนองไผ่ ในช่วงต้นฤดูฝนเกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกถั่วเขียวฉิวมันเป็นส่วนใหญ่ หลังจาก

เก็บเกี่ยวด้วยมือแล้ว ในช่วงปลายฤดูฝนเกษตรกรมักจะทำการเพาะปลูกข้าวฟ่าง
แซมด้วยข้าวเขี้ยวตามลงไป

เมื่อพิจารณาถึงการเพาะปลูกพืชไร่ชั้นจะเห็นว่าข้าวโพดที่เป็นพืชที่เกษตรกรนิยมปลูก
มากที่สุด รองลงมาคือ ข้าวเขี้ยว ข้าวฟ่าง ผัก ถั่วเหลือง และถั่วลิสง ตามลำดับ (สำนัก-
งานเกษตร จังหวัดเพชรบูรณ์, 2526) พืชไร่เหล่านี้เป็นพืชที่ทำรายได้ให้แก่ครัวเรือนเกษตรกร
เป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวโพดที่เป็นพืชที่เกษตรกรผลิตได้จนสามารถส่งไปขายต่าง
ประเทศ สามารถนำเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศในแต่ละปีได้เป็นจำนวนมาก (สำนักงาน-
เกษตร จังหวัดเพชรบูรณ์, 2526)

เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ในท้องที่อำเภอหนองไผ่ และอำเภอบึงสามพันร้อยละ
92.86 ปลูกพืชไร่เป็นพืชหลัก (ร้อยละ 7.14 ปลูกข้าวเป็นพืชหลัก) ดังนั้นสภาพการผลิตพืชไร่
จึงเหมือนกับสภาพการผลิตพืชไร่ในภาคเหนือตอนล่างที่อาศัยน้ำฝนเป็นหลักค่อนข้างมาก ประกอบ
กับวิธีการดำเนินชีวิตของครัวเรือนเกษตรกร ในท้องที่อำเภอหนองไผ่ และอำเภอบึงสามพันมี
ความคล้ายคลึงกับสภาพวิถีทางการดำเนินชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรในท้องที่อื่น ๆ ในภาคเหนือ
ตอนล่างที่อยู่ในเขตเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เช่นกัน กล่าวคือ ประชากรส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตเป็นอาหาร
หลัก มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันมาก จากสภาพความคล้ายคลึงดังกล่าว
ข้างต้น ขอเสนอแนะทางนโยบายที่ได้จากการศึกษาในท้องที่อำเภอหนองไผ่ และอำเภอบึงสาม-
พันอาจจะช่วยเป็นแนวทางบางประการในการวางแผนนโยบายเกษตร โดยเฉพาะนโยบายที่เกี่ยวข้องกับ
สหกรณ์การเกษตรในภาคเหนือตอนล่างที่อยู่ในเขตเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

2.5 สหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด

ในเรื่องของการสหกรณ์ในประเทศไทยได้เริ่มนำเอาวิธีการสหกรณ์มาเป็น
มาตรการในการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรและช่วยเหลือเกษตรกรตั้งแต่ พ.ศ. 2459 เป็นต้นมา

โดยในระยะแรกคงจะมุ่งแก้ปัญหาในด้านการเงินของเกษตรกรเป็นสำคัญ โดยมีการจัดตั้งสหกรณ์
 ทาทุนแบบสหกรณ์เครดิตในชนบท ซึ่งเคยจัดตั้งขึ้นในประเทศเยอรมันนี้ ที่ประสบความสำเร็จมา
 แลวนำมาจัดตั้งในประเทศไทยขึ้น ที่จังหวัดพิษณุโลก ชื่อว่าสหกรณ์วิคจันทร์ ไม่จำกัดสินใช้
 (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นสหกรณ์การเกษตรวิคจันทร์ จำกัด)

ในระหว่างปี พ.ศ.2471 ถึงพ.ศ.2474 รัฐบาลไทยสมัยนั้นได้ตรากฎหมายพิเศษ
 ขึ้นเรียกว่า "พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2471" เมื่อสิ้นปีมีสหกรณ์ทาทุนที่จดทะเบียนความพระ-
 ราชบัญญัติสหกรณ์ฉบับนี้ทั้งสิ้น 150 สหกรณ์ ภายหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง
 ตั้งแต่ พ.ศ.2475 ถึงพ.ศ.2490 รัฐบาลได้ถือเอาขบวนการสหกรณ์เป็นนโยบายระดับชาติ
 ตลอดมา โดยกำหนดให้ธนาคารเพื่อการสหกรณ์ตั้งขึ้นในปีพ.ศ.2486 เป็นศูนย์กลางทางด้าน
 การเงินของสหกรณ์ในระยะสั้น

ในปีพ.ศ.2491 ถึงพ.ศ.2508 ได้พัฒนาสหกรณ์ออกเป็นอีกหลายรูปแบบ เช่น
 สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์คตมกสิกรรม สหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตกรรม เป็นต้น โดยเฉพาะอย่าง-
 ยิ่งได้มีการขยายสหกรณ์ออกไปในส่วนภูมิภาค แทบทุกจังหวัด แต่เนื่องจากปรากฏว่าใน
 ระยะเวลาดังกล่าวนั้น สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นมีความต้องการเงินกู้จากธนาคารเพื่อการสหกรณ์มาก
 เกินกำลังที่ธนาคารเพื่อการสหกรณ์จะตอบสนองได้ ประกอบกับเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกก็มี
 ความต้องการเงินกู้เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย ทำให้รัฐบาลเปลี่ยนสภาพธนาคารเพื่อการสหกรณ์มาเป็น
 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ในปีพ.ศ.2509 ในขณะเดียวกันได้มี
 การควบสหกรณ์ทาทุนขนาดเล็กเข้าด้วยกันเป็นสหกรณ์การเกษตรขนาดใหญ่ ระดับอำเภอ

ปัจจุบันประเทศไทยจำแนกสหกรณ์ออกเป็น 6 ประเภทคือ สหกรณ์การเกษตร
 สหกรณ์การประมง สหกรณ์คตม สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์บริการ และสหกรณ์ออมทรัพย์ ซึ่งในปี
 พ.ศ.2526 ประเทศไทยมีสหกรณ์ทั้งสิ้น 857 สหกรณ์ ในจำนวนนี้สหกรณ์การเกษตรเป็น
 สหกรณ์ที่สำคัญประเภทหนึ่ง ที่เริ่มจากสหกรณ์ทาทุนที่มีขนาดเล็กและทางการใหม่มีการรวมตัว

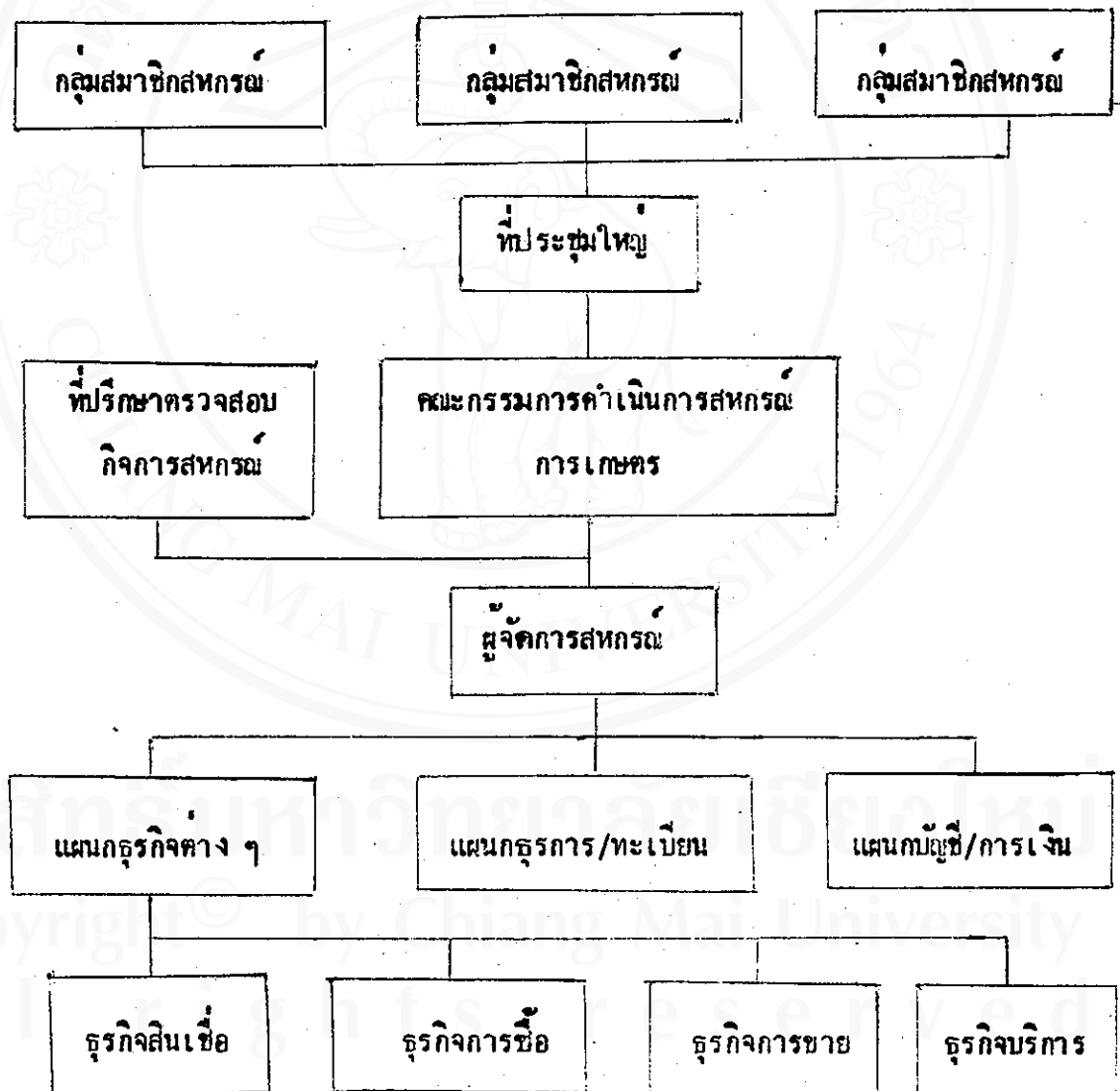
กันขึ้นเป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ เพื่อให้ปริมาณธุรกิจเพียงพอและเป็นการปรับปรุงสหกรณ์เก่าใหม่ ความมั่นคงยิ่งขึ้น โดยมีหน้าที่สำคัญในการจัดหาและให้บริการแก่สมาชิกในการผลิตทางการ เกษตร เช่น การจัดหาเงินทุน วัสดุ เครื่องมือ และอุปกรณ์ต่าง ๆ มาจำหน่ายให้สมาชิกใน ราคาขอมเยาและยุติธรรม การรวบรวมผลผลิตออกจำหน่าย และคลอจกนการแปรรูปผลิตผล ออกจำหน่ายให้ไครราคาดีควยซึ่งเราอาจกล่าวไควว่า สหกรณ์การเกษตรไควทำหน้าที่สำคัญคือ การ เพิ่มผลผลิตโดยการจัดหาบริการทั้งด้านสินเชือ (รวมทั้งการระดมจากสมาชิกในรูปของการออม ทรัพย์) ด้านการตลาด สินค้า และปัจจัยการผลิต (รวมทั้งสินค้าประเภทบริโภค) ด้านการส่งเสริมและเผยแพร่ทางวิชาการและการบริการ บริการเกี่ยวกับเครื่องทุ่นแรงทางการเกษตร เป็นสำคัญ

กิจกรรมต่าง ๆ ของสหกรณ์การเกษตรดังกล่าวข้างต้น เป็นกิจกรรมที่อยู่ในลักษณะ ที่ครบวงจรการผลิตและการจำหน่าย ซึ่งเป็นการมุ่งจะจัดสหกรณ์ใหม่ขนาดใหญ่ และดำเนินงาน ในรูปแบบประสงค์มากยิ่งขึ้นอีกทั้งยังมุ่งหาทางให้สมาชิกสหกรณ์มีส่วนร่วมในสหกรณ์มากขึ้น โดย เฉพาะด้านการจัดการธุรกิจสหกรณ์และการจัดการเงินทุน โดยพยายามให้การประสานงานสอดคล้องกันกับโครงการพัฒนาอื่น ๆ มากยิ่งขึ้นทั้งนี้เพื่อให้สหกรณ์การเกษตร เป็นสมาคมทาง เศรษฐกิจ (Economic Organization) ที่มั่นคงของเกษตรกรซึ่งสามารถอำนวยความสะดวก ให้สมาชิกสหกรณ์ ในการปรับปรุงเทคนิคการผลิตโดยอาศัยการเพิ่มการลงทุน ในอัตราที่สูงขึ้น อย่างเพียงพอเพื่อเพิ่มผลผลิต และมีรายได้จากการจัดจำหน่ายผลผลิตของสมาชิกสหกรณ์มากยิ่งขึ้น อันเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นส่วนรวมได้ในที่สุด

2.5.1 โครงสร้างการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด

สหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด เป็นสหกรณ์การเกษตรที่สังกัด กรมส่งเสริม สหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีลักษณะโครงสร้างการดำเนินงานในลักษณะเกี่ยวกับ สหกรณ์การเกษตรเอนกประสงค์ ประเภทจำกัดสินใช้โดยทั่วไป ดังปรากฏในแผนภาพที่ 2.4

แผนภาพที่ 2.4 แสดงแผนภูมิการจํอจกการในสหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จํากัด ปีพ.ศ. 2527

ที่มา: สหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จํากัด, 2527

จากแผนภาพที่ 2.4 จะเห็นได้ว่าเกษตรกรจะมีการรวมกลุ่มกันในรูปกลุ่มสมาชิกสหกรณ์ โดยแต่ละกลุ่มจะจัดส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมใหญ่เพื่อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางแก่คณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์การเกษตร ในการควบคุมกำกับและแนะนำผู้จัดการสหกรณ์การเกษตร ในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกส่วนใหญ่ และเพื่อให้การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกส่วนใหญ่ และที่สำคัญให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมของประเทศไทย คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ จะมีที่ปรึกษาตรวจสอบกิจการสหกรณ์ สังกัดกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้คำแนะนำปรึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์

2.5.2 การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์

สหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด ประกอบธุรกิจสำคัญ 4 ประเภทคือ ธุรกิจสินเชื่อ ธุรกิจการซื้อ ธุรกิจการขาย และธุรกิจบริการ ในบรรดาธุรกิจทั้ง 4 ประเภทนั้น ธุรกิจสินเชื่อที่นับได้ว่าเป็นธุรกิจหลักของสหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด รองลงมาได้แก่ ธุรกิจการขาย ธุรกิจการซื้อ และธุรกิจบริการ ตามลำดับ

1. ธุรกิจสินเชื่อ สหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด ได้ดำเนินธุรกิจค้ำนี้ โดยให้เงินกู้แก่สมาชิกสหกรณ์ตลอดระยะเวลา 20 กว่าปี ที่ดำเนินกิจการมาเป็นจำนวนเงินถึง 66,831,173 บาท แยกเป็นเงินกู้ระยะสั้น 54,989.300 บาท เงินกู้ระยะปานกลาง 11,841.873 บาท คิดเป็นร้อยละ 82.28 และ 17.72 ตามลำดับ

2. ธุรกิจการซื้อ สหกรณ์การเกษตรหนองไผ่ จำกัด ได้ดำเนินธุรกิจการซื้อ โดยการนำสินค้ามาจำหน่ายให้แก่สมาชิกสหกรณ์ ในราคาขอมเยาและเป็นธรรม ซึ่งธุรกิจค้ำนี้สามารถทำกำไรขั้นต้นให้แก่สหกรณ์ในแต่ละปีเป็นเงินประมาณ 39,694.50 บาท ถึง 70,000.53 บาท

3. ธุรกิจการขาย สหกรณ์จะทำการรวบรวมข้าวเปลือกของสมาชิกเพื่อการขายส่งยังโรงสีชุมชนสหกรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ และมีการนำมาแปรรูปเป็นข้าวสารมาจำหน่าย ตลอดจนรวบรวมข้าวโพดจากสมาชิกเพื่อขายส่ง ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยต่อไป

ปัจจุบันนี้สหกรณ์ได้ให้ความสำคัญธุรกิจด้านนี้มากขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งธุรกิจนี้จะทำกำไรขั้นต้นในแต่ละปีประมาณ 75,730.46 บาท ถึง 107,823.90 บาท (ยกเว้นบางปีที่มีการสร้างฉางเก็บผลผลิตหรือซื้อเครื่องจักร จึงไม่เกิดรายได้เพราะขาดแคลนทุนในการดำเนินธุรกิจ)

4. ธุรกิจบริการ สหกรณ์จะช่วยเป็นสื่อกลาง ในการติดต่อนักวิชาการของส่วนราชการในการเผยแพร่ความรู้ทางการผลิต และการตลาดแก่สมาชิกสหกรณ์ ตลอดจนเป็นสื่อกลางในการช่วยติดต่อเพื่อการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากอุตสาหกรรม ในครัวเรือนของสมาชิกอีกทางหนึ่งด้วย